

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Naléhavý právní zájem na určovací žalobě (dle § 80 o.s.ř.) obecně a naléhavý právní zájem třetí osoby na určení

Tímto článkem bych se chtěl dotknout judikaturou poměrně nově řešené procesní otázky „naléhavého právního zájmu třetí osoby“ (nezúčastněné na určovací žalobou napadeném právním vztahu) v případě sporů o určení ve smyslu § 80 o.s.ř. („Určení, zda tu právní poměr nebo právo je či není, se lze žalobou domáhat jen tehdy, je-li na tom naléhavý právní zájem.“).

Občanský soudní řád obecně pro určovací žaloby stanoví zvláštní **hmotněprávní (věcnou) podmínku**, bez jejíhož splnění se nelze úspěšně žalobou domáhat projednání a právního určení, zda tu právní poměr nebo právo je či není. Každý žalobce (navrhovatel) domáhající se soudního určení je proto vždy **povinen** v řízení **osvědčit existenci naléhavého právního zájmu na nárokovaném určení** (ledaže v případě určité specifické určovací žaloby není naléhavý právní zájem zákonem požadován, popř. je naopak automaticky dovozován), a pokud tak neučiní, soud **žalobu zamítne**, aniž by se zabýval meritem věci^[1]. Tedy při řešení věci se soud musí nejdříve zaměřit na otázku, zda se nejedná o zbytečné řízení, tj. řízení, které nemůže poskytnout účastníkovi účinnou ochranu práv.

Smyslem uvedené podmínky pro projednatelnost určovací žaloby je **snaha vést meritorní jednání pouze o věcech, ve kterých nárokované soudní určení** (které má standardně pouze deklaratorní povahu a je pojmově nevykonatelné) **reálně může vyřešit spornou situaci mezi účastníky řízení a mít tedy faktický dopad na jejich právní vztahy**.

Základní výchozí judikатурní závěry

Konstantní soudní judikatura (ohledně základních principů) dovodila následující:

- a. *„naléhavý právní zájem je dán zejména tam, kde by bez tohoto určení bylo právo žalobce nebo právní vztah, na kterém je účasten, ohroženo, popřípadě tam, kde by se bez tohoto určení jeho právní postavení stalo nejistým. Určovací žaloba má povahu preventivní; jejím účelem je poskytnout ochranu právnímu postavení (právu) žalobce dříve, než dojde k porušení právního vztahu nebo práva, a naopak, není namístě tam, kde právní vztah nebo právo již porušeny byly, a kde je žalobci k dispozici žaloba o splnění povinnosti.“* (R 17/72)
- b. i v případě, kdy lze žalovat na splnění povinnosti, *„je naléhavý právní zájem na určení dán, jestliže rozhodnutí o určovací žalobě je způsobilé vytvořit pevný základ pro právní vztahy účastníků sporu a svými důsledky předejít případným dalším žalobám na plnění, anebo jestliže případná žaloba o splnění povinnosti nevystihuje (nemůže vystihnout) celý obsah a dosah sporného právního vztahu nebo práva (a naopak určovací žaloba tak činí účinněji než jiné procesní prostředky).“* (viz. také rozhodnutí NS ČR, sp. zn. 3 Cdon 1338/96)
- c. *„Z pohledu naléhavého právního zájmu na určení v řízení podle § 80 písm. c) o.s.ř. není důležité, zda v řízení bude prokázáno žalobcovo tvrzení o skutečnostech odůvodňujících žalobu*

na určení; rozhodující je **zda vůbec (objektivně) by případně úspěšná určovací žaloba mohla naplnit požadavky vyplývající z ustanovení § 80 písm. c) o. s. ř.** Tento cíl může splnit jen taková žaloba, jež se **bude domáhat určení existence či neexistence právě toho právního vztahu, od něhož (jako od pevného právního základu) lze další vztahy účastníků sporu odvozovat.** Zda tomu tak v konkrétním případě je, je závislé především na posouzení, jaké další právní vztahy mají být od onoho pevného právního základu odvíjeny. Za nedovolenou - při možnosti žaloby na plnění - lze považovat určovací žalobu jen tam, kde by nesloužila potřebám praktického života, nýbrž jen ke zbytečnému rozmnožování sporů. Naléhavý právní zájem na určení požadovaném ve smyslu § 80 písm. c) o. s. ř., zkoumá soud podle stavu **ke dni vyhlášení rozsudku** - § 154 odst. 1 o. s. ř.“ (viz. také rozhodnutí NS sp. zn. 21 Cdo 3820/2009, ze dne 11. 1. 2011)

- d. „Naléhavý právní zájem na požadovaném určení pak **vyjadřuje způsob právní ochrany, které se má dostat soudním rozhodnutím tomu, kdo má v řízení o určovací žalobě aktivní věcnou legitimaci, a to vůči tomu, kdo je k požadovanému určení pasivně věcně legitimován.**“ (viz. také rozhodnutí NS ČR, sp. zn. 29 Cdo 3469/2009, ze dne 31. 5. 2011)
- e. „...určovací žaloba podle § 80 písm. c) o. s. ř. je preventivního charakteru a má místo jednak tam, kde její pomocí lze eliminovat stav ohrožení práva či nejistoty v právním vztahu, a k odpovídající nápravě nelze dospět jinak, **jednak v případech, v nichž určovací žaloba účinněji než jiné právní prostředky vystihuje obsah a povahu příslušného právního vztahu a jejím prostřednictvím lze dosáhnout úpravy, tvořící určitý právní rámec, který je zárukou odvrácení budoucích sporů účastníků.** Tyto funkce určovací žaloby přitom **korespondují právě s podmínkou naléhavého právního zájmu** (srov. např. rozsudek NS ČR ze dne 27. března 1997, sp. zn. 3 Cdon 1338/96, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 3, ročník 1997, pod číslem 21, či náleží Ústavního soudu ze dne 20. června 1995, sp. zn. III. ÚS 17/95, uveřejněný pod číslem 65/1995 Sbírky nálezů a usnesení Ústavního soudu).“ (viz. také rozhodnutí NS ČR, sp. zn. 31 Cdo 4001/2013, ze dne 10. 2. 2016)

Vztah (aktivní) legitimace a naléhavého právního zájmu

Vedle naléhavého právního zájmu je samozřejmě nutně posuzována i **věcná legitimace** k určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, kterou **má ten, kdo je účasten právního vztahu nebo práva, o něž v řízení jde, nebo jehož právní sféry se sporný právní vztah nebo sporné právo týká.** Tedy pro účely rozlišování mezi uvedenými **předpoklady pro „žalovatelnost“ na určení** bylo judikováno, že „**věcnou legitimací**“ k určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není, má ten, kdo je účasten právního vztahu nebo práva, o něž v řízení jde, nebo jehož právní sféry se sporný právní vztah nebo sporné právo týká, zatímco „naléhavý právní zájem“ na požadovaném určení **vyjadřuje způsob právní ochrany, které se má dostat soudním rozhodnutím tomu, kdo má v řízení o určovací žalobě aktivní věcnou legitimaci, a to vůči tomu, kdo je k požadovanému určení pasivně věcně legitimován.**[2] Osobně pak „způsobem právní ochrany“, která má být poskytnuta žalobci, rozumím hmatatelný výsledek ochrany, který spočívá buď v jakési bezprostřední (přímé) konkrétní ochraně či zlepšení postavení žalobce, nebo v založení nové možnosti žalobce domáhat se (na základě tohoto výsledku) dalšími právními postupy své ochrany či zlepšení svého postavení.

Některé konkrétní případy naléhavého právního zájmu či jeho absence

Konkrétní případy **naléhavého právního zájmu** byly shledány např. tyto:

- a. „Je-li s ohledem na konkrétní okolnosti případu **akcionář** aktivně věcně legitimován k podání žaloby **o určení, zda tu nájem podniku společnosti je či není** (tj. dotýká-li se sporná smlouva významně jeho právních či majetkových poměrů), **a nemá-li k dispozici jiný právní prostředek, jehož prostřednictvím by mohl účinněji hájit svá** (nájemem podniku dotčená)

práva, má zásadně i naléhavý právní zájem na takovém určení." (viz. také rozhodnutí NS ČR, sp. zn. 29 Cdo 3469/2009, ze dne 31. 5. 2011)

- b. **„Člen bytového družstva, s jehož členstvím je spojen nájem družstevního bytu, má naléhavý právní zájem na určení vlastnického práva k bytovému domu, ve kterém je tento byt. Závěr o tom, že bytový dům není ve vlastnictví bytového družstva, by zde měl přímý vliv na právní postavení člena družstva i jeho finanční poměry, neboť hodnota družstevního podílu člena družstva se bezprostředně odvíjí od toho, je-li bytové družstvo vlastníkem domu, ve kterém je byt, jehož užívání je spjato s družstevním podílem člena družstva. Nejde však jen o hodnotu družstevního podílu; není-li najisto postaveno vlastnictví bytového domu, člen družstva je v nejistém právním postavení ohledně budoucího uplatňování práva člena bytového družstva ohledně družstevního bytu v tomto domě. Pokud člen družstva tvrdí skutečnosti obecně zakládající možnost, že družstvo není vlastníkem domu, právní poměry takového člena družstva s právem užívat byt v tomto domě jsou ve vztahu mezi účastníky nejisté. Není přitom rozhodné, že v důsledku vyhovění žalobě by se právní či finanční poměry člena družstva mohly i zhoršit, neboť to nemá vliv na existenci naléhavého právního zájmu na určení existence vlastnického práva; není-li taková žaloba zneužitím práva, pak jde čistě o procesní strategii, která nemůže vést soud k zamítnutí žaloby.“** (viz. také rozhodnutí NS ČR, sp. zn. 22 Cdo 3050/2020, ze dne 28. 1. 2021)
- c. **Je-li neúspěšný účastník obchodní veřejné soutěže, jehož návrh vyhlášovatel neakceptoval, aktivně věcně legitimován k podání žaloby o určení neplatnosti smlouvy uzavřené mezi vyhlášovatelem a jiným účastníkem soutěže (navrhovatelem), a nemá-li k dispozici jiný právní prostředek, jehož prostřednictvím by mohl účinněji hájit svá (uzavřenou smlouvou dotčená) práva, má zásadně i naléhavý právní zájem na takovém určení.**" (viz. také rozhodnutí NS ČR, sp. zn. 31 Cdo 4001/2013, ze dne 10. 2. 2016)

Naopak naléhavý právní zájem **nebyl** shledán např. v těchto případech:

- a. u žaloby **na určení neplatnosti výpovědi/smlouvy** - Nejvyšší soud konstatoval, že **posouzení ne/platnosti výpovědi/smlouvy má povahu předběžné otázky ve vztahu k existenci práva nebo právního vztahu, a tedy není dán naléhavý právní zájem na jejím určení.** Ohledně zástavního práva uvedl, že „vzhledem k tomu, že zástavní právo mohlo a může vzniknout i na základě neplatné zástavní smlouvy a že zástavní právo nevzniká ve všech případech, v nichž byla uzavřena platná zástavní smlouva a došlo podle ní ke vkladu zástavního práva do katastru nemovitostí, **není případné určení neplatnosti nebo platnosti zástavní smlouvy právním prostředkem způsobilým odstranit nejistotu v právním postavení zástavního věřitele nebo zástavního dlužníka nebo zamezit ohrožení jejich práv**“. Současně Nejvyšší soud uvedl, že **"Ize-li žalovat o určení práva nebo právního vztahu, není dán naléhavý právní zájem na určení neplatnosti smlouvy, jež se tohoto práva nebo právního vztahu týká."**[\[3\]](#)
- b. u žaloby správce konkursní podstaty **na určení, že vlastníkem určité věci je úpadce,** když pro zajištění majetku úpadce za účelem jeho budoucího zpeněžení je titulem pro nakládání s majetkem úpadce, včetně nemovitostí, soupis majetku – tedy není třeba, aby u nemovitostí, o nichž je konkurzní správce přesvědčen, že náleží do podstaty, byl v katastru nemovitostí zapsán jako vlastník úpadce. (viz. také rozhodnutí NS ČR, sp.zn. 29 Odo 850/2001, ze dne 21.8.2003)

Naléhavý právní zájem třetí osoby

Judikatura týkající se naléhavého právního zájmu ve vztahu dvou stran je tedy již poměrně rozsáhlá[\[4\]](#). Jinak je to tomu ovšem v případě **naléhavého právního zájmu třetí osoby** (tj. osoby

nezúčastněné na určovací žalobou napadeném právním vztahu - např. věřitele obchodní korporace žalujícího na neplatnost převodu obchodního podílu). Aktuální základní a rozhodná judikatura v tomto směru uvádí následující:

- a. **„Naléhavý právní zájem na určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není [§ 80 písm. c) osř] nemá jen ten, kdo je účasten právního vztahu nebo práva, o něž v řízení jde. Aktivně legitimována k žalobě na určení neplatnosti smlouvy je i osoba, která není účastníkem této smlouvy, jestliže by vyhovění žalobě mohlo mít příznivý dopad na její právní postavení. Toto příznivé ovlivnění by mělo spočívat v tom, že by jí zakládalo či umožňovalo s poukazem na tuto deklaraci uplatnit vlastní (vynutitelná) práva s předmětem neplatné smlouvy související.“** (viz. rozhodnutí NS ČR, sp. zn. 2 Cdon 1690/97, ze dne 15.6.1999)

Je velmi důležité podotknout, že ze strany NS ČR **bylo konstatováno**, že je správný právní závěr odvolacího soudu, že **žalobce nemá naléhavý právní zájem na určení neplatnosti sporné smlouvy** (a tudíž není v této věci aktivně legitimován), poněvadž **ani v případě, že by žalobě bylo vyhověno, nezměnilo by se nic v právním postavení žalobce jako vlastníka pozemku, na němž stojí dům ve vlastnictví jiné osoby**. Tento závěr je dán již tím, že **oba v úvahu přicházející spory** (o uložení povinnosti žalovanému, aby uzavřel se žalobci smlouvu o převodu předmětného rodinného domku do jejich vlastnictví, a o určení, že žalobci jsou spoluvlastníky předmětného rodinného domku) **skončily pravomocnými rozhodnutími soudu** v jejich neprospěch. Tato závazná rozhodnutí tak vytvořila překážku věci rozsouzené ve smyslu § 159 odst. 3 OSŘ. **Žalobci by tak ani v případě úspěchu v této věci neměli (vynutitelné) právo na to, aby žalovaný 1/ předmětný dům na ně převedl.**

- b. **„Věřitel společnosti s ručením omezeným může mít naléhavý právní zájem na určení neplatnosti smlouvy o převodu obchodního podílu, kterou převodce, jako jediný společník převedl obchodní podíl na „nevěrohodnou“ osobu, která je „neznámého pobytu“ a nemá „žádnou snahu pokračovat v podnikatelské činnosti“ s nekalým úmyslem vyhnout se odpovědnosti za závazky společnosti. Na právní postavení věřitele společnosti může mít vliv totiž i to, jak je společnost řízena. Jediný společník společnosti s ručením omezeným, který sám vykonává působnost valné hromady, může podstatně ovlivnit (zejména právě výkonem působnosti valné hromady) kvalitu řízení společnosti (jejího obchodního vedení). Pro uspokojení pohledávky věřitele může být zásadně významné i to, zda jediný společník, zamýšlí-li ukončit činnost společnosti či vyžadují-li to okolnosti, včas rozhodne o případné likvidaci společnosti, jak bude likvidace probíhat, kdo bude (ať již rozhodnutím jediného společníka v působnosti valné hromady či postupem podle ustanovení § 71 odst. 2 věty první a druhé obch. zák.) jmenován likvidátorem a v případě prohlášení konkursu, i zajištění potřebné součinnosti se správcem konkursní podstaty. Pro posouzení naléhavého právního zájmu věřitele na požadovaném určení je v dané věci proto podstatné, zda jsou správná jeho tvrzení o tom, že žalovaný vědomě (bezplatně) převedl stoprocentní obchodní podíl ve společnosti na osobu, která nebyla schopna či ochotna se jako společník podílet na řízení společnosti, zejména na zajištění jejího kvalifikovaného obchodního vedení. Tím spíše ukáže-li se, že žalovaný obchodní podíl za těchto okolností převáděl s cílem vyhnout se povinností, jež by mu plynuly z případné likvidace, resp. prohlášení konkursu na majetek společnosti.“** (viz. sp. zn. 29 Odo 387/2006, ze dne 26. 6. 2007)

Tento judikát byl i předmětem diskuze na prvním odborném sympoziu na téma „Obchodní společnosti a jejich financování v judikatuře Nejvyššího soudu“, které se konalo dne 4. června 2008 u Nejvyššího soudu České republiky (NS ČR).[\[5\]](#)

Dle mého názoru toto rozhodnutí NS ČR - týkající se loajality společníka vůči společnosti, bylo logicky vedeno myšlenkou očekávání náležitého zájmu a jisté míry ochrany ze strany společníků vůči společnosti. Každá loajalita a její povaha a míra má ovšem (ze své podstaty a primárně) vztah k dotčené protistraně (zde společnosti) a je nutné ji vnímat a posuzovat jak ve vztahu ke konkrétním okolnostem, tak i z hlediska (praktické) významnosti takové loajality či jejího porušení pro společnost, popř. třetí osobu(y). V daném případě byla **loajalita společníka** posuzována a hodnocena **pro účely tvrzeného naléhavého právního zájmu (neuspokojeného) věřitele společnosti**, a to v souvislosti s převodem 100% obchodního podílu společníka ve společnosti na třetí osobu a nemajetností společnosti. Přestože loajalita společníka je významný prvek vztahu mezi společníkem a společností (popř. mezi statutárním orgánem a společností), její plnění či porušení dle mého názoru zakládá především práva a povinnosti mezi společností a společníkem (např. na náhradu škody způsobené společností), nikoli však vůči třetím osobám. Pokud se má jednat o případný **přesah** důsledků loajality či jejího porušení **na postavení třetí osoby** (nap. pro účely určovací žaloby), jsem toho názoru, že to není vyloučené. Nicméně je nepochybně **nezbytné** (stejně jako v případě důsledků plnění či porušení jakékoli jiné povinnosti mezi dvěma subjekty), aby při posuzování naléhavého právního zájmu takové určovací žaloby **byly splněny a hodnoceny všechny obecné (judikované) požadavky s tím související**, uložené jak žalobci (tvrzení a osvědčení naléhavého právního zájmu), tak i soudu (posouzení a řádné odůvodnění naléhavého právního zájmu, a to ke dni rozhodnutí soudu).

V případě výše uvedeného rozsudku (NS ČR, sp. zn. 2 Cdon 1690/97) byl posuzován naléhavý právní zájem žalobce ve vztahu k následným reálným možnostem jeho právního postupu **v podobě dvou konkrétních žalob** (na uložení povinnosti převést vlastnické právo a na vznik spoluvlastnictví) - **vzhledem k nemožnosti jejich uplatnění bylo uzavřeno a konstatováno, že naléhavý právní zájem žalobce nebyl dán.**

Ovšem v případě rozsudku 29 Odo 387/2006 týkajícího se loajality společníka vůči společnosti **nebyl soudem vůbec posuzován způsob právní ochrany, tj. ani žádný konkrétní možný právní postup žalobce**, a to ani v rámci řízení u soudu prvního stupně, a ani dovolacím soudem. Dovolací soud sice zrušil rozsudky soudů obou stupňů a uložil soudu prvního stupně ověřit „bezplatnost převodu“ a „kvalifikaci a kvalitu nabyvatele obchodního podílu“ popř. „zájem žalovaného vyhnout se povinností vyplývajícím z likvidace či konkurzu společnosti“, nicméně **z takovýchto zjištění žádným způsobem neplyne jakékoli hodnocení naléhavého právního zájmu žalobce ve smyslu výše uvedených Základních výchozích judikатурních závěrů, tj. jaké ochrany by se dostalo popř. čeho by se aktivně a právně mohl domáhat žalobce vůči žalovanému na základě vyhovění žalobě.** Ze soudem zmiňovaného principu loajality soud dovozuje (v případě vyhovění určovací žalobě) jen možné (oprávněné) postupy žalovaného. To však nepochybně **nejsou** současně **povinnosti žalovaného**, ze kterých by vyplývaly společnosti nebo žalobci práva - k tomu viz. také např. rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, sp.zn. 7 Cmo 269/2009, ze dne 1.3.2010 [SR 5/2011 s. 176][6]. Zmiňované možnosti žalovaného tedy žádným způsobem nezakládají právní postavení žalobce vůči žalovanému a ani nijak nestanoví možný postup žalobce domáhat se svých nároků vůči žalovanému soudní cestou. **Žádné takové posouzení a ani náležitý závěr a odůvodnění naléhavého právního zájmu neobsahuje ani konečné rozhodnutí soudu prvního stupně**, proti kterému se (ani přes tyto zjevné nedostatky) opatrovnice 2. žalovaného neodvolala. Soud tedy na řádné posouzení naléhavého právního zájmu žalobce **zcela rezignoval** a v rozsudku lze tak nalézt pouze následující (dle mého názoru zcela nedostatečné a nepřezkoumatelné) odůvodnění naléhavého právního zájmu - „*Krajský soud s přihlédnutím k výše uvedenému právnímu názoru NS, kterým je vázán, musel hodnotit motiv předmětného převodu na straně 1. žalovaného, přitom ovšem základní a nejzávažnější možný důkaz bylo možno opatřit výsledkem právě této osoby,*

kteřá ovšem zemřela. Nicméně soud je toho názoru, že závěr lze učinit i bez tohoto důkazu! Z listinných důkazů předložených žalobkyní (výpisy z OR), založených na č.l. 173-186 spisu soud zjistil, že nabyvatel obchodního podílu - 2. žalovaný figuruje jak jednatel, předseda představenstva příp. jediný společník, v celkem sedmi dalších společnostech a přitom, jak je zřejmé ze zpráv Policie, je dlouhodobě nezvěstný. Soud je přesvědčen, že při respektování minimální obezřetnosti v zájmu zachování existence společnosti a tím i plnění jejích závazků do budoucna mohl by **1. žalovaný prostým nahlédnutím do OR zjistit**, že nabyvatel 100% podílu má takové závazky v řadě společností, které **vzbuzují důvodnou pochybnost o seriózních úmyslech**, které by ani objektivně nemohly být jednou osobou realizovány. **Je tak zcela zřejmé, že 1. žalovaný předmětnou transakcí zbavoval se společnosti s tím, že nemohl předpokládat její další životaschopnost a nutně tak zasáhl do majetkových právem založených zájmů všech jejích věřitelů a tedy i žalobkyně.** Soud proto vyhověl žalobě, když **shledal u žalobkyně naléhavý právní zájem na určení ve smyslu ust. § 80 písm. c osř a z důvodů uvedených shora i toto určení shledal odůvodněným.**“ (pozn.: zvýraznění textu není původní, bylo provedeno autorem článku)

- c. „Účastníku obchodní veřejné soutěže podle § 281 a násl. obch. zák. **svědčí aktivní věcná legitimace** v řízení o určení neplatnosti smlouvy, uzavřené v rámci obchodní veřejné soutěže mezi vyhlášovatelem soutěže a jiným účastníkem (navrhovatelem), a to bez ohledu na to, zda si vyhlášovatel soutěže vyhradil postupem podle § 287 odst. 2 obch. zák. právo odmítnout všechny předložené návrhy.“ (viz. také rozhodnutí NS ČR sp. zn. 31 Odo 4001/2013, ze dne 10. 2. 2016)

I k těmto třem výše uvedeným rozhodnutím se ovšem vztahují jak **Základní výchozí judikатурní závěry** (viz. výše), tak i další závěry, uváděné např. i Ústavním soudem [„Zodpovězení otázky, **zda je dán naléhavý právní zájem** ve smyslu § 80 o. s. ř., je obzvláště obtížné i **významné právě u negativních určovacích žalob na určení neplatnosti smlouvy** (zde smlouvy o podpoře prodeje nemovitosti). Petit určovací žaloby musí být formulován tak, aby rozhodnutí soudu vyřešilo **celý obsah** nebo **dosah sporného právního poměru nebo práva**. Jedině tak je schopna určovací žaloba **odstranit stav ohrožení práva žalobce nebo nejistotu v jeho právním postavení** (viz výše rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 30 Cdo 3378/2009). Pro posouzení existence naléhavého právního zájmu ve stanovených případech **je významná i skutečnost, že žalobcům nebyla poskytnuta jiná možnost ochrany svých práv, neboť žalobci byli údajnými dlužníky z daného právního poměru a je to tedy pouze žalovaná (vedlejší účastnice), kdo je aktivně legitimován k podání žaloby na plnění.** S ohledem na to, že vedlejší účastnice projevila úmysl vymáhat splnění povinnosti (zaplacení smluvní odměny), dosud ale nedošlo k podání žaloby, **je stěžovatel ponechán v nejistotě týkající se povinnosti plnit ze smlouvy, a z toho plynoucí povinnosti platit případné narůstající úroky z prodlení.** Procesní a současně obsahově i substantivní kritérium „připuštění“ určovací žaloby do meritorního přezkumu, spočívající v prejudiciálním závěru o existenci naléhavého právního zájmu na dané žalobě, je samozřejmě v rukou obecných soudů; Ústavnímu soudu nepřisluší ani v tomto případě rezultativní přezkum konkrét, jež jsou tu naznačena. Lze však stanovit **dvě procesní kritéria, jejichž naplnění vyzdvihuje intenzitu závažnosti věci nad běžný rámec diskrečních oprávnění obecných soudů a signalizuje extrémní úroveň vybočení z tohoto rámce.** Prvním z nich je **hmotněprávní i procesní stav konkrétní věci, za něhož účastníku nezbyvá než aktivovat určovací žalobu jako ultimum refugium, tedy poslední východisko obrany a následné ochrany svých práv.** Druhým pak **situace, za níž je účastník, pro něhož je sporné znění smlouvy nevýhodné, vystaven dlouhotrvající nejistotě z hlediska ochrany svých práv, resp. následků, které pro něho smlouva může (v příslušné části) představovat.**“^[7]

Posouzení naléhavého právního zájmu třetí osoby

Z uvedených **Základních výchozích judikатурních závěrů**, ale i citovaného závěru I. ÚS 1440/14 dle mého názoru plyne, že v rámci posuzování naléhavého právního zájmu, jako nezbytné podmínky pro meritorní projednání určovací žaloby, musí soud nepochybně zcela přesvědčivě a přezkoumatelně vysvětlit a odůvodnit, **v čem konkrétně má spočívat přínos případného vyhovujícího rozhodnutí o určení pro žalobce (a to ke dni vyhlášení rozsudku!)**,

Co se týká **přezkoumatelnosti** soudních rozhodnutí (ve smyslu § 157 odst. 2 osř), zde jen v krátkosti odkazuji na odborné komentáře (např. webové stránky JUDr. Pavla Vrchy, soudce NS ČR, a jeho článek *K odůvodnění rozsudku podle § 157 odst. 2 až 4 o.s.ř.*[\[8\]](#)) a judikaturu (např. rozhodnutí NS ČR, sp.zn. 29 Odo 246/2004 ze dne 21.02.2006, sp.zn. 33 Cdo 1343/2014 ze dne 24.06.2014, sp.zn. 32 Cdo 366/2009 ze dne 14.12.2010 nebo sp.zn. 22 Cdo 3814/2015 ze dne 27.10.2015).

Pokud se jedná o **obsah odůvodnění** zjištění soudu, že naléhavý právní zájem je dán, měl by zahrnovat tedy zejména následující:

- a. **jaké právo žalobce nebo jaký právní vztah, na kterém je účasten, by bez tohoto určení bylo ohroženo, popřípadě by se bez tohoto určení jeho právní postavení stalo nejistým,**
- b. v případě, kdy lze žalovat i na splnění povinnosti, v **čem** či **jak** je **rozhodnutí** o určovací žalobě **způsobilé vytvořit pevný základ pro právní vztahy účastníků sporu a jakými svými důsledky** může předejít případným/dalším žalobám na plnění, popř. **jak** či v **čem** je **účinnější** než jiné procesní prostředky **a z jakého důvodu** případná žaloba o splnění povinnosti **nevystihuje (nemůže vystihnout) celý obsah a dosah sporného právního vztahu nebo práva,**
- c. **jakým způsobem** (objektivně) **může naplnit požadavky vyplývající z ustanovení § 80 osř**, tj. včetně toho, **jaký právní vztah je předmětem určení, od něhož** (jako od pevného právního základu) **lze další vztahy účastníků sporu odvozovat a jaké** (tj. včetně specifikace, jaké další právní vztahy se mohou či mají být od onoho pevného právního základu odvíjet) - toto by mělo logicky souviset s judikovaným závěrem, že „*Naléhavý právní zájem na požadovaném určení pak vyjadřuje způsob právní ochrany, které se má dostat soudním rozhodnutím tomu, kdo má v řízení o určovací žalobě aktivní věcnou legitimaci, a to vůči tomu, kdo je k požadovanému určení pasivně věcně legitimován.*“, tj. **jaké právní kroky na základě takového rozhodnutí žalobce plánuje učinit**, s ohledem na jím tvrzený a osvědčovaný naléhavý právní zájem. V této souvislosti by soud, s ohledem na posuzování naléhavého právního zájmu ke dni rozhodování, měl dle mého názoru posuzovat i případné další právně významné otázky, např. promlčení či prekluze nároku, který by žalobce mohl, resp. plánoval, eventuálně následně uplatnit.
- d. **z jakých důvodů k odpovídající nápravě nelze dospět jinak** (než navrhovaným určením), popř. z jakých důvodů **určovací žaloba účinněji než jiné právní prostředky vystihuje obsah a povahu příslušného právního vztahu a současně lze jejím prostřednictvím dosáhnout úpravy tvořící určitý právní rámec, který je zárukou odvrácení budoucích sporů účastníků.**

Výše uvedené požadavky či očekávání ohledně **rozsahu přezkoumání a odůvodnění rozhodnutí ohledně naléhavého právního zájmu** jsou dle mého názoru v případě určovací žaloby **třetí osoby** o to významnější, že případným vyhovujícím (určovacím) rozhodnutím **je přímo dotčen a zasažen vzájemný právní vztah dvou jiných subjektů. Tyto jej přitom vůbec nemusí považovat za sporný.** Ve své podstatě tedy u určovací žaloby třetí osoby **nejde ve sporu jen o žalobce a jeho postavení.** Pokud význam § 80 osř spočívá právě v tom, že

zdůrazňuje smysl a účel určovacích řízení (a z nich vzešlých rozhodnutí) tím, že je připouští pouze tam, kde mohou přinést svým výrokem řešení určité právní situace/sporu/společenského konfliktu, bez něhož by soudní ochrana porušených práv či právních poměrů nemohla být účinná či úplná, tak je s ohledem na případný dopad vyhovujícího rozhodnutí na právní vztah (o jeho existenci či neexistenci) jiných dvou subjektů (a popř. i zápisy ve veřejných rejstřících) o to důležitější, aby při posuzování naléhavého právního zájmu byl tento skutečně náležitě žalobcem osvědčen a soudem kvalifikovaně posouzen a náležitě a přezkoumatelně odůvodněn, a to včetně reálného významu a faktického dopadu na jejich právní vztahy a nezbytnosti takového určovacího sporu.

Závěr:

„Naléhavý právní zájem“ na určení, zda tu právní vztah nebo právo je či není [§ 80 osř] nemá jen ten, kdo je účasten právního vztahu nebo práva, o něž v řízení jde. Aktivně legitimována k žalobě na určení neplatnosti smlouvy je i osoba, která není účastníkem této smlouvy, jestliže by vyhovění žalobě mohlo mít příznivý dopad na její právní postavení. Toto příznivé ovlivnění by mělo spočívat v tom, že by jí zakládalo či umožňovalo s poukazem na tuto deklaraci uplatnit vlastní (vynutitelná) práva s předmětem neplatné smlouvy související.

Smyslem podmínky „naléhavého právního zájmu“ pro projednatelnost určovací žaloby je snaha vést meritorní jednání pouze o věcech, ve kterých nárokované soudní určení (které má standardně pouze deklaratorní povahu a je pojmově nevykonatelné) reálně může vyřešit spornou situaci mezi účastníky řízení a mít tedy faktický dopad na jejich právní vztahy.

V rámci posuzování naléhavého právního zájmu musí soud nepochybně zcela přesvědčivě a přezkoumatelně vysvětlit a odůvodnit, v čem konkrétně má spočívat přínos případného vyhovujícího rozhodnutí o určení pro žalobce (a to ke dni vyhlášení rozsudku!), tedy zejména:

- a. **jaké právo žalobce nebo jaký právní vztah, na kterém je účasten, by bez tohoto určení bylo ohroženo, popřípadě by se bez tohoto určení jeho právní postavení stalo nejistým,**
- b. **v případě, kdy lze žalovat i na splnění povinnosti, v čem či jak je rozhodnutí o určovací žalobě způsobilé vytvořit pevný základ pro právní vztahy účastníků sporu a jakými svými důsledky může předejít případným/dalším žalobám na plnění, popř. jak či v čem je účinnější než jiné procesní prostředky a z jakého důvodu případná žaloba o splnění povinnosti nevystihuje (nemůže vystihnout) celý obsah a dosah sporného právního vztahu nebo práva,**
- c. **jakým způsobem (objektivně) může naplnit požadavky vyplývající z ustanovení § 80 osř, tj. včetně toho, jaký právní vztah je předmětem určení, od něhož (jako od pevného právního základu) lze další vztahy účastníků sporu odvozovat a jaké (tj. včetně specifikace, jaké další právní vztahy se mohou či mají být od onoho pevného právního základu odvíjet),**
- d. **z jakých důvodů k odpovídající nápravě nelze dospět jinak (než navrhovaným určením), popř. z jakých důvodů určovací žaloba účinněji než jiné právní prostředky vystihuje obsah a povahu příslušného právního vztahu a současně lze jejím prostřednictvím dosáhnout úpravy tvořící určitý právní rámec, který je zárukou odvrácení budoucích sporů účastníků.**

Mgr. Jan Szwarc

Advokát

Zlatnická 1124/7
110 00 Praha 1-Nové Město

Tel. +420 603 288 571
e-mail: jan@js-advokat.cz

---

[1] viz. rozsudek NS ČR, sp. zn. 3 Cdon 1338/96, nebo sp.zn. 26 Cdo 3699/2016 ze dne 23.1.2017

[2] viz. např. rozsudek NS ČR, sp. zn. 21 Cdo 679/2001 ze dne 3. dubna 2002, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 5, ročník 2002, pod číslem 77, rozsudek NS ČR, sp. zn. 29 Odo 294/2003 ze dne 26. ledna 2006, uveřejněný pod číslem 10/2007 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, či rozsudek NS ČR, sp. zn. 29 Cdo 3469/2009 ze dne 31. května 2011

[3] např. rozsudek NS ČR, sp. zn. 22 Cdo 2147/1999 či usnesení NS ČR, sp. zn. 26 Cdo 2074/2008 a dále i rozsudek NS ČR, sp. zn. 22 Cdo 2147/1999 nebo sp.zn. 30 Cdo 1555/2002

[4] např. rozsudek NS ČR, sp. zn. 3 Cdon 1338/96, rozsudek NS ČR sp. zn. 21 Cdo 2638/2004, sp. zn. 30 Cdo 3378/2009, sp. zn. 21 Cdo 236/2017, náleží ÚS ČR, sp. zn. III. ÚS 17/95 ze dne 20. června 1995, sp. zn. Pl. ÚS - st. 21/05 či sp. zn. I. ÚS 1440/14

[5] viz. str. 12 Bulletinu advokacie č. 7-8/2008

[6] „Povinnosti společníka jsou dány zákonem a společenskou smlouvou, případně stanovami společnosti, byly-li přijaty. Ze zákona výslovně vyplývá povinnost splatit nesplacenou část vkladu společníka, přičemž v tomto jediném případě může nastoupit sankce ze strany společnosti, resp. valné hromady - vyloučení společníka dle § 113 ObchZ. Vedle povinnosti splatit řádně a včas, tedy dle zákona a společenské smlouvy svůj vklad, lze ze zákona, resp. právních předpisů dovodit tzv. povinnost loajality společníka ke společnosti, tedy nečinit vůči společnosti úkony, které by měly negativní vliv na její podnikání, tedy na realizaci jejího předmětu podnikání, resp. činnosti. To

znamená, že společník nesmí činit vůči společnosti takové úkony, které jsou způsobilé ji poškodit, a to jak ve vztahu ke třetím osobám, tak i ve vztahu ke společníkům. To samozřejmě neznamená, že by společník nebyl oprávněn vůči společnosti postupovat v mezích a na základě zákona, tedy například že nemohl po společnosti vymáhat zaplacení pohledávek soudní cestou (například vyplacení splatného podílu na zisku). Další možné povinnosti mohou, leč rovněž nemusí být dány společenskou smlouvou, popřípadě stanovami. Nestanoví-li takové povinnosti, společník je nemá. Například účast na valné hromadě je přímo ze zákona toliko právem společníka, nikoli však jeho povinností. Jako povinnost takovou účast může určit společenská smlouva, kterou je společník vázán.“

[7] I. ÚS 1440/14

[8]V prvé řadě je zapotřebí si uvědomit, že součástí práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod je i právo účastníka řízení na takové odůvodnění soudního rozhodnutí, které jasně a srozumitelně dává odpovědi na všechny skutkové a právně relevantní otázky, jež souvisejí s předmětem soudní ochrany, tj. s uplatněním nároků a obranou proti takovému uplatnění. Povinnost řádně a korektním způsobem odůvodnit rozhodnutí vyplývá rovněž z čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod. Potřeba řádného odůvodnění soudního rozhodnutí vyplývá také z judikatury Evropského soudu pro lidská práva, jakož i z judikatury Ústavního soudu a Nejvyššího soudu České republiky (dále již „Ústavní soud“, „Nejvyšší soud“ nebo „dovolací soud“).

Zákonom vyžadované řádné odůvodnění písemné formy rozsudku není jen formálním požadavkem, který má zamezit průniku obsahově nezdůvodněných, nepřesvědčivých či snad neurčitých anebo dokonce nesrozumitelných soudních rozsudků, ale má být v prvé řadě pramenem poznání úvah nalézacího (odvolacího) soudu jak v otázce zjišťování skutkového stavu věci, tak i jeho právního posouzení. Má být také prostředkem poznání úvah nalézacího (odvolacího) soudu při hodnocení jím v řízení provedených důkazů, jeho úvah a výsledků při přisuzování relevantnosti jednotlivých důkazních prostředků, jejich (ne)přesvědčivosti (např. v případě výslechů svědků) či korektnosti jejich pramene (v případě listinných důkazů).

Všechny tyto právně významné okolnosti je nezbytné vyložit v odůvodnění písemného vyhotovení rozsudku, a to v intencích § 157 odst. 2 o. s. ř., jež stanoví podmínky na obsahovou kvalitu rozsudku.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)

- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)
- [Jak fungují plánovací smlouvy v reálných situacích \(2. díl\)](#)